

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta
Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet

YK:n vammaissopimus ja rakennetun ympäristön esteettömyys – tulevaisuuden lainsäädäntö- ja ohjaustarpeet

12.05.2022 | Satu Wäre-Åkerblom

Lähtökohdat

Suomi ratifioi YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista vuonna 2016. Sopimus velvoittaa tunnistamaan ja poistamaan esteitä rakennetusta ympäristöstä sekä toteuttamaan toimia, joilla kehitetään esteettömyyden vähimmäisstandardeja ja toteuttamisen ohjeita.

Sopimusta valvotaan kansainvälisesti ja sopimuksen ratifioineet maat toimittavat määräaikaisraportit YK:lle.

Vuonna 2018 voimaan tullut valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä on osa YK:n vammaissopimuksen kansallista toteuttamista.

Tavoitteet

Selvityksen tavoitteena oli

- kuvata nykyisen rakennetun ympäristön esteettömyyteen liittyvän lainsäädännön kattavuutta YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteiden näkökulmasta.
- tuottaa tietoa tulevia esteettömyyden lainsäädäntötarpeita varten, jotta YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteet saadaan täytettyä kestävällä ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tutkimuskysymykset

- 1) Miten rakennetun ympäristön esteettömyyteen liittyvä lainsäädäntö nykyisellään täyttää YK:n vammaissopimuksen velvoitteet?
- 2) Mikä on rakennetun ympäristön esteettömyyden tila Suomessa?
- 3) Minkälaista lainsäädäntöä, ohjeistusta ja toimintatapoja eri maissa on rakennetun ympäristön esteiden tunnistamiseksi ja poistamiseksi?

Toimenpiteet 1(2)

- Kirjallisuus- ja tilastotarkastelu
- Suomen kansallisen lainsäädännön vertailu YK:n sopimuksen vaatimukseen
- Kyselyt asiantuntijoille:
 - Miten lainsäädäntö täyttää vammaissopimuksen velvoitteet?
 - Mitä uutta lainsäädännöllistä ohjausta tarvitaan?
 - Mitä tietoa on rakennetun ympäristön esteettömyyden tilasta?
 - Miten ja millä tunnusluvulla tietoa tulisi koota?

Toimenpiteet 2(2)

- Kokemustoimijapaneelit, joiden teemoina oli:
 - Mitä esteitä kohtaat rakennetussa ympäristössä?
 - Kaikille sopivia ympäristö
 - Esteettömyys liikenteen matkaketjuissa
 - Osallistava prosessi osana lainsäädännön valmisteluja
- Sidosryhmätyöpaja hankkeen teemoista
- Kansainvälinen kartoitus koski Pohjoismaiden, Ranskan, Espanjan ja Kanadan lainsäädäntöä ja toimintatapoja rakennetun ympäristön esteiden tunnistamiseksi ja poistamiseksi

Kyselytuloksia 1(3)

Toteutuuko nykyisen esteettömyyteen liittyvän lainsäädännön kautta se, että

- uusiin asuinrakennuksiin on esteetön pääsy sekä asunnot ja yhteistilat ovat esteettömiä? kyllä 16 %, osittain 68 %, ei 11%
- uusiin julkisiin toimitilarakennuksiin on esteetön pääsy ja rakennuksen tilat ovat esteettömiä? kyllä 24 %, osittain 60 %, ei 9 %
- uusiin yksityisiin toimitilarakennuksiin on esteetön pääsy ja rakennuksen tilat ovat esteettömiä? kyllä 14 %, osittain 68 %, ei 8 %

Kyselytuloksia 2(3)

Toteutuuko nykyisen lainsäädännön kautta se, että

- korjausrakentamisen avulla saadaan rakennuksiin esteetön pääsy ja tiloista tulee esteettömiä? kyllä 9 %, osittain 66 %, ei 18 %
- liikkumisen ja toimimisen esteettömyys toteutuu julkisissa ulkotiloissa, kuten katu- ja puistoalueilla? kyllä 15 %, osittain 40 %, ei 33 %
- liikkumisen ja toimimisen esteettömyys toteutuu liikenteen matkaketjuissa? kyllä 3 %, osittain 29 %, ei 45 %
- liikkumisen ja toimimisen esteettömyys toteutuu rakennetuissa retki- ja luontokohteissa? kyllä 7 %, osittain 34 %, ei 37 %

Kyselytuloksia 3(3)

- Riittääkö nykyinen rakennetun ympäristön esteettömyyden toteutumisen valvonta? kyllä 5 %, osittain 28 %, ei 53 %
- Huomioiko nykyinen esteettömyyteen liittyvä lainsäädäntö liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden erilaiset tarpeet? kyllä 6 %, osittain 53 %, ei 27 %
- Takaavatko asunnonmuutostöiden toteuttamisen käytännöt liikkumis- ja toimimisesteisen henkilön kotona selviytymisen? kyllä 13 %, osittain 57 %, ei 15 %

Tuloksia 1(3)

- Esteettömyyslainsäädännön kattavuus ja ohjaustarpeita mm.:
 - nykyinen lainsäädäntö ei huomio riittävästi aistiesteettömyyttä
 - julkisten ulkotilojen säännökset puuttuvat
 - matkaketjujen esteettömyys on puutteellista
 - säädösten toteutumisen valvonnassa on puutteita

Tuloksia 2(3)

Tuloksia 3(3)

- Onko rakennetun ympäristön esteettömyyden tilasta tietoa?
 - tietoa on, mutta se on hajallaan
 - ei ole tilastoja, joiden avulla esteettömyyden tilaa voidaan kuvata
- Miten esteettömyyden tilasta tulisi koota tietoa?
 - muodostettava valtakunnalliset käytännöt systemaattisen tiedon kokoamiseksi
 - vakioidut tunnusluvut tiedon kokoamista varten tulee määritellä yhteistyössä eri tahojen kanssa

Suosituksia 1(3)

- Lainsäädännön valmistelussa käyttäjät tulisi ottaa mukaan prosessiin alusta saakka.
- Säännösten vaikutuksia tulisi seurata systemaattisesti sisällön kehittämistä varten.
- Toteutumisen valvontaa tulisi lisätä. Valvonta tulisi viedä suunnitelmien lisäksi mahdollisimman lähelle toteutusta.
- Tulisi määritellä kannusteet ja niiden vaikuttavuus. Kannusteet auttavat esteettömyyden toteuttamista ja nopeuttavat muutoksia.

Suosituksia 2(3)

- Sanktioita tarvitaan vain, jos kannustimet eivät toimi. Tavoitteena tulisi olla esteettömyyden edistäminen positiivisen julkisuuden kautta.
- Asenteisiin vaikuttamista ja koulutusta tulisi lisätä, jotta esteettömyys tulee huomioiduksi koko rakentamisen ketjussa suunnittelusta toteutukseen ja kunnossapitoon.
- Tulisi kouluttaa sertifioituja esteettömyysasiantuntijoita, joita käytetään esteettömyyden toteutumisen arvioinnissa ja valvonnassa.

Suosituksia 3(3)

- Tietoa rakennetun ympäristön esteettömyyden tilasta tulisi kerätä järjestelmällisesti ja keskitetysti tunnuslukujen avulla.
- Rakennetun ympäristön esteettömyyttä tulisi kehittää muulloinkin kuin korjausrakentamisen yhteydessä.
- Tulisi määritellä tahon, joka käsittelee käyttäjien valitukset esteettömyyden puutteista ja vie niistä tiedon kehittämistyöhön.

Toteuttajat

- Professori Laura Arpiainen, Aalto-yliopiston Sotera-tutkimusryhmä
- Esteettömyysasiantuntija, arkkitehti Satu Wäre-Åkerblom
- Oikeus- ja terveystieteiden maisteri Eeva Hillukkala
- Tutkimusapulainen, tekniikan kandidaatti Raisa Mäkinen, Aalto-yliopisto
- Dr. Vera Roberts, OCAD-yliopisto, Inclusive Design Research Center
- Työryhmässä oli mukana kokemustoimijoita

Ohjausryhmä

- Niina Kilpelä (YM), ohjausryhmän puheenjohtaja
- Panu Artemjeff (OM)
- Merja Heikkonen (STM),
- Heta-Elena Heiskanen (YM),
- Katri Leikas (OM),
- Liisa Meritähti (YM)
- Mikael Åkermarck (LVM).

Kiitos!

Linkit raportteihin

Julkaisun osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-382-1>

Publikationens adress <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-275-6>